

INTEGRATSIOONIST ARUSAAMINE EESTI ÜHISKONNAS

JÜRI KRUUSVALL

Hindamaks senist ja kavandamaks tulevast riiklikku integratsioonipoliitikat on vajalik teada, kuidas inimesed mõistavad integratsiooniprotsesse ja kuidas nad nendesse suhtuvad. Sellega seotud küsimused olid seireuuringus jagatud nelja ossa: kõigepealt püüdsime selgitada, millised protsessid ühiskonnas on inimeste jaoks seoses integratsiooniga tähtsad ja millised vähem tähtsad; teiseks uurisime, kuidas edukas on inimeste arvates senine integratsioon Eesti ühiskonnas; kolmandaks esitati küsitletavaile rida rahvussuhetega seotud väiteid, millega vastamisel võis nõustuda või mitte nõustuda; neljandaks palusime inimestel hinnata, kui tugevalt mõjutab mitte-eestlaste olemasolu mitmesuguseid sise- ja välissuhetega seotud protsesse Eestis. Üldisemas plaanis huvitas meid küsimus, kuidas praegu vajalik riiklikult toetada integratsiooni Eesti ühiskonnas? Küsimuste täpne sõnastus ja vastuste detailne jagunemine on toodud käesoleva raamatu lisa, tabelites

1. MIS ON INTEGRATSIOONI PUHUL TÄHTIS

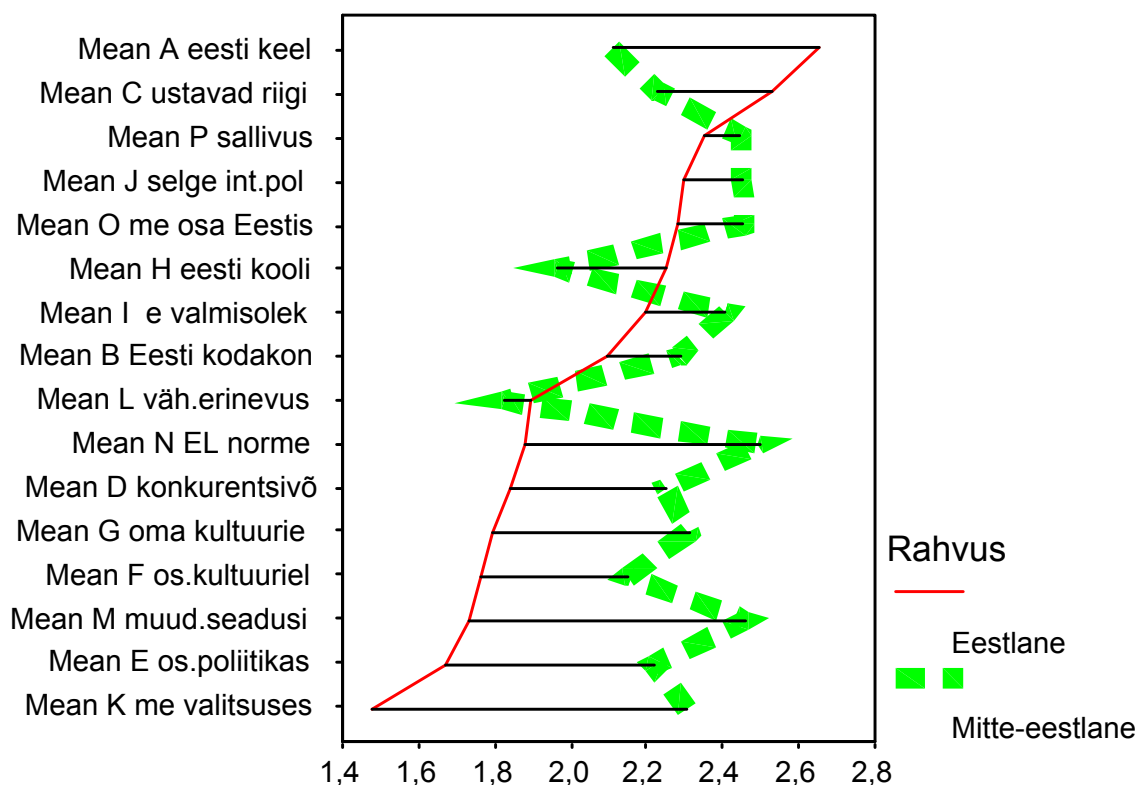
Integratsiooniga seotud arusaamade uurimiseks kirjeldati küsimustikus 16 ühiskonnas ilmnevat protsessi, mille kohta paluti vastajail öelda, kui tähtsaks nad neid peavad (vt. tabel 2).

Joonisel 1 on integratsiooniprotsessid järjestatud keskmise tähtsuse järgi eestlaste hinnangute alusel. Kõige tähtsamad (keskmine üle 2,4 palli, tähtsustab üle 90% eestlastest) integratsioonitegurid on eestlaste jaoks eesti keele omandamine mitte-eestlaste poolt (A) ja mitte-eestlaste ustavus Eesti riigile (C). Tähtsusele teise protsesside rühma (tähtsustab üle 80% eestlastest) moodustavad eestlaste ja muulaste vastastikuse sallivuse suurenemine (P), mis tugineb eestlaste valmisolekul koostööks mitte-eestlastega (I) ja soodustab muulaste enesemääratlust osana Eesti rahvast ja riigist (O). Ka muulasnoorte õppimaasumine eestikeelsetesse koolidesse (H) ja Eesti kodakondsuse omandamine (B) enamiku mitte-eestlaste poolt kuuluvad sellesse tähtsuserühma. Ning lõpuks selge riikliku integratsioonipoliitika (J) väljakujunemine, mis peab aitama kõiki neid tähtsaid protsesse suunata.

Kolmandate, integratsiooniga seoses mõnevõrra vähem tähtsate hulka (keskmine alla 2,0 palli, tähtsustab umbes kaks kolmandikku eestlastest) asetuvad eestlaste vastuste seas mitmesugused kultuurilised protsessid - erinevuste vähenemine eestlaste ja mitte-eestlaste käitumises ja elulaadis (L), mitte-eestlaste osalemine kogu Eesti kultuurielus (F) ja muulaste omakeelse kultuurielu edenemine (G). Keskmiselt vähem tähtsad tunduvad eestlastele ka mitte-eestlaste konkurentsivõime tõus töajuturul ja ettevõtluses (D) ning mitte-eestlaste puudutavate seaduste ja korralduste muutmine (M), s.h. Euroopa Liidu normide rakendamine rahvusvahemuste kaitseks (N). Kõige vähem seostavad eestlased integratsiooni mitte-eestlaste osaluse tõusuga (E) Eesti poliitilises elus (seda peavad tähtsaks vaid pooled küsitletud eestlastest) ja mitte-eestlaste osakaalu suurenemisega (K) Riigikogu liikmete ja valitsusasutuste töötajate hulgas (seda tähtsustab vähem kui kolmandik eestlastest).

Joonis 1. Keskmine hinnang integratsiooniprotsesside tähtsusele

(skaalal 3=väga tähtis, 1=vähetähtis)

Positiivne on nende tulemuste juures kindlasti see, et juba kinnistunud eesti keele oskuse nõude kõrvale on sama tähtsa integratsioonitegurina tõusnud mitte-eestlaste ustavus Eesti riigile, mis viitab ka eestlaste seas arusaama kujunemisele ühtse riigiidentiteedi võimalikkusest Eesti elanikkonna hulgas. Seda tendentsi toetavad ka vastastikuse sallivuse ja eestlaste koostöövalmiduse kui tähtsate integratsioonitegurite esiletõstmine eestlaste endi poolt.

Enamik eestlasi peab nii mitte-eestlaste teatavat assimilatsiooni kui ka multikultuurilise ühiskonna kujunemist Eestis integratsiooniprotsessi (erinevateks) väljunditeks. Muulaste konkurentsivõime tõusu seostavad eestlased integratsiooniga aga eelkõige majanduse vallas ja töajuturul. Poliitikas ja riigivalitsemise sfääris seda ei pooldata. Integratsiooniga kaasnev seaduste muutmine ja läänelike normide rakendamine on eestlastele küll vastuvõetav, aga nad eelistaksid neid muutusi pigem ise läbi viia, kui muulasi aktiivsemalt poliitikasse kaasates.

Mitte-eestlased tähtsustavad enamikku integratsiooniga seotud protsesse kõrgemalt kui eestlased. Hinnangute tugevuse järgi võib ka need jagada kolme rühma. Kõige tähtsamaks (keskmine üle 2,4 palli, 40-50% peab "väga tähtsaks") peavad muulased vastastikuse sallivuse tõusu suhetes eestlastega (P), mis võimaldaks neil tunda end osana Eesti rahvast ja riigist (O). See eeldab muulaste arvates eestlaste valmisolekut koostööks (I) ja selget riiklikku integratsioonipoliitikat (J), mis väljenduks eelkõige mitte-eestlasi puudutavate seaduste muutmises (M) lähtuvalt Euroopa Liidu normidest (N).

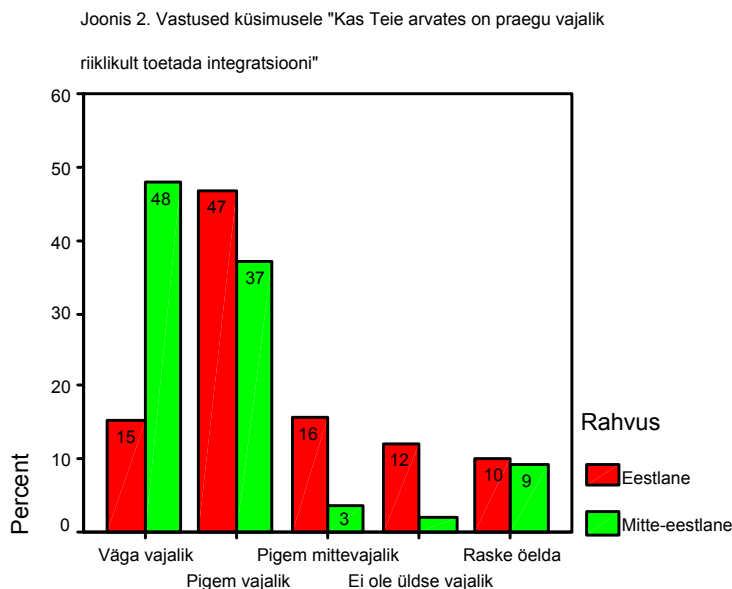
Teisena väärtustavad mitte-eestlased (keskmine 2,2 - 2,4 palli, väga tähtsaks peab umbes üks kolmandik muulastest) integratsiooni läbi mitmesuguste individuaalset ja kollektiivset eneseteostust võimaldavate protsesside - Eesti kodakondsuse saamine (B), konkurentsivõime kasv ettevõtluses ja töajuturul (D), poliitikas osalemise võimaluste saavutamine (E, K),

omakeelse kultuurielu arendamine (G). Nende protsessidega kaasneb mitte-eestlaste arvates ka riigitruuduse tõus (C). Kolmanda järgu tähtsusega (keskmine alla 2,2 palli, väga tähtsaks peab alla veerandi muulastest) on mitte-eestlaste jaoks assimilatiivse varjundiga protsessid: erinevuste vähenemine eestlaste ja muulaste käitumises/elulaadis (L), eesti keele omandamine enamuse muulaste poolt (A), muulasnoorte õppimine eesti koolides (H) ja mitte-eestlaste osalemine Eesti kultuurielus (F).

Kodakondsuse lõikes mitte-eestlaste hinnangutes suuri erinevusi ei ole. Muulastest Eesti kodanikud peavad (mõistetavalt) sagedamini tähtsamaks eesti keele oskust ja Eesti kodakondsust. Venemaa kodanikud pooldavad mitteootuspäraselt enam noorte õppimist eesti koolis, mitte-eestlasi osana Eestist, muulaste osalemist poliitilises elus ja selge integratsioonipoliitika vajalikkust. Seega võib väita, et ka Venemaa kodanike seas on suur hulk inimesi, kes soovivad oma tuleviku Eestiga ning on valmis siinsest ühiskondlikust elust aktiivselt osa võtma .

Suuremad "käärid" integratsiooni mõistmisel eestlaste ja mitte-eestlaste poolt puudutavad ühelt poolt eesti keele õppimist, eesti koolis õppimist ja ustavust riigile, mida eestlased tähtsustavad muulastest oluliselt rohkem, ja teiselt poolt osalemisvõimalust poliitilises, majanduslikus ja kultuurielus ning muulaste puudutavate seaduste/normide muutmist, mis on mitte-eestlaste seisukonalt tunduvalt tähtsamad. Positiivse joonena võib märkida vastastikuse sallivuse suurenemise, muulastes Eesti identiteedi kujunemise ning selge riikliku integratsioonipoliitika vajaduse tähtsustamist nii eestlaste kui mitte-eestlaste poolt. Ka eestlaste koostööks valmisoleku tähtsustamine eestlaste endi poolt on integratsiooni seisukohalt väga oluline.

Kui selget riiklikku integratsioonipoliitikat soovivad nii eestlased kui muulased, siis integratsiooni riikliku toetamise osas arvamused enam nii sarnased ei ole (vt. Joonis 2) .

Valdav osa mitte-eestlastest on riikliku toetamise poolt, eestlastest peab riiklikku toetust integratsiooniprotsessidele vajalikuks aga vaid kaks kolmandikku (ligi 30% peab seda mittevajalikuks). Asja selgitamiseks vaatleme eestlaste poolt integratsiooni riiklikule toetamisele antud hinnangute seoseid üksikute integratsiooniprotsesside tähtsustamisega, tuues välja nende vastajate osakaalu (%-des) küsitletute seas, kes pidasid integratsiooni riiklikku toetamist "väga vajalikuks" või "pigem vajalikuks" ja samas nimetasiv vastavat protsessi integratsiooniga seoses "väga tähtsaks" või "tähtsaks".

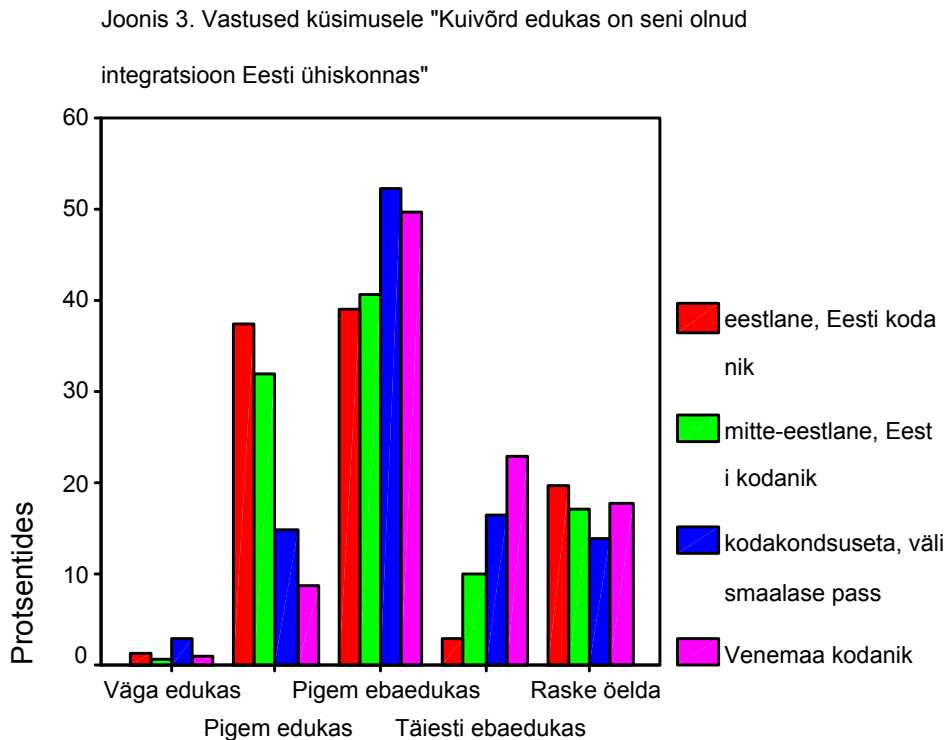
A eesti keel	62	I eestlaste valmisolek	58
B Eesti kodakondsus	55	J selge integrpoliitika	55
C ustavus riigile	60	K osalemine võimuorganites	24
D konkurentsivõime	46	L vähenevad erinevused	45
E osalus poliitelus	37	M muudetakse seadusi	37
F osalus kultuurieleus	41	N EL normid rakendatakse	41
G omakeelne kulturielu	40	O muulased osa Eestist	58
H lapsed eesti kooli	55	P sallivus suureneb	58

Näeme, et enamiku protsesside tähtsustamine on eestlaste jaoks seotud ka integratsiooni riikliku toetamise vajalikuks pidamisega. Kõige sagedamini seostub riiklik toetus integratsioonile eestlaste teadvuses eesti keele õppimisega muulaste poolt, muulaste ustavusega Eesti riigile, aga teiselt poolt ka arusaamaga sellest, et muulased on osa Eestist ja eestlaste ja muulaste vastastikuse sallivuse tähtsustamisega. Tähelepanuväärne on, et eestlaste valmisolekut koostööks muulastega seostatakse tugevalt integratsiooni riikliku toetamisega.

Vähem seostub integratsiooni riikliku toetamise vajalikuks pidamisega nende protsesside tähtsustamine, mida eestlased ka üldse vähem tähtsaks pidasid - muulastest kodanike osakaalu suurenemine võimuorganite töötajate seas (K), muulaste osaluse suurenemine Eesti poliitilises elus (E) ja muulasi puudutavate seaduste/korralduste muutmine (M).

2. INTEGRATSIOONI EDUKUS

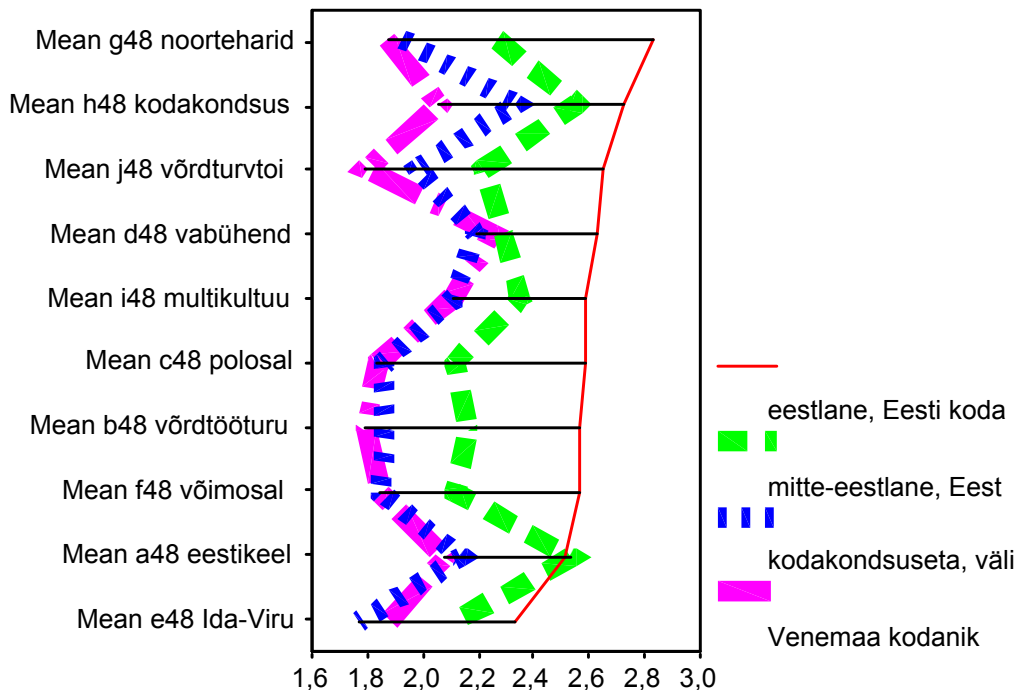
Küsid arvamust integratsiooni edukuse kohta oletasime, et inimesed hindavad just viimaste aastate integratsiooniprotsesse. Vastused küsimusele integratsiooni edukuse kohta Eesti ühiskonnas on toodud joonisel 3. Näeme, et edukuse hindamine ei olnud kerge, sest ligi viiendik küsitletuist ei suutnud küsimusele vastata.

Väga edukaks pidasid integratsiooni senist kulgu vaid vähesed, enamiku vastajate arvates on see olnud ebaedukas. Eestlaste ja Eesti kodanikest muulaste seas on ka teatud hulk integratsiooni edukaks pidajaid, ülejäänud mitte-eestlased peavad seda aga valdavalt ebaedukaks. Kõige kriitilisemad on Venemaa kodanikud, kellest 23% peab senist integratsiooni Eesti ühiskonnas täiesti ebaedukaks. Integratsiooni üksikute valdkondade edukust saab võrrelda joonisel 4, mis kajastab vastajate edukushinnangute keskmisi näitajaid (jällegi järjestatuna eestlaste järgi) ja täpsemalt lisa tabelis

Joonis 4. Keskmine hinnang integratsiooni edukusele

(skaalal 4=väga edukas, 1=täiesti ebaedukas)

Eestlaste puhul saab toodud valdkonnad jagada kolmeks. Kõige edukamalt kulgeb integratsioon eestlaste arvates (edukaks peab üle 50% küsitletutest) mitte-eesti noorte haridusvõimaluste paranemise (G) ja Eesti kodanike arvu suurenemise osas. Keskmiselt edukalt (40- 50% peab edukaks) kulgeb integratsioon muulastele eestlastega võrdse turvalisuse ja toimetulekuvõimaluste kindlustamisel (J) ja võrdsete võimaluste tagamisel tööjõuturul (B), mitte-eestlaste osaluse suurenemisel Eesti avalikus elus ja poliitikas (C), mitte-eestlaste tegutsemises vabatahtlikes ühendustes, kultuuriseltsides (D) ja mitmekultuurilise ühiskonna kujunemisel Eestis (I). Kõige vähem edukas on integratsioon olnud Ida-Virumaal (E), muulaste eesti keele oskuse paranemisel (A) ja mitte-eestlaste esindatuse suurenemisel Eesti võimuorganites (F) (edukuse hinnangud jäävad alla 40%).

Mitte-eestlaste edukushinnangud võimaldavad väljatoodud valdkonnad jagada kaheks. Suhteliselt edukamad (edukaks peab 25-35%) on muulaste arvates Eesti kodanike arvu suurenemine (H), eesti keele oskuse paranemine (A), vabatahtlike ühenduste tegevus (D) ja mitmekultuurilise ühiskonna kujunemine (I). Ebaedukad on mitte-eestlaste arvates integratsioon Ida-Virumaal (E), muulaste esindatuse kasv võimuorganites (F) ja osaluse suurenemine avalikus elus ning poliitikas (C), võrdsete võimaluste loomine tööjõuturul (B) ja turvalisuse ning toimetuleku valdkonnas (I). Jooniselt 4 on näha, et Eesti kodanikest muulased hindavad integratsiooni kulgemist kõigis valdkondades keskmiselt edukamaks kui ülejäänud mitte-eestlased, ent vähem edukaks kui eestlased (ainult eesti keele oskuse paranemisel langeb hinnang eestlaste omaga kokku). Venemaa kodanikud peavad teiste muulastega võrreldes ebaedukamaks Eesti kodanike arvu suurenemist (H) ja mitte-eestlastele eestlastega võrdse turvalisuse ning toimetulekuvõimaluste kindlustamist (J). Muulasnoored (vanuses 15-24 aastat) peavad

integratsiooni peaagu kõigis valdkondades (v.a. noorte haridusvõimalused) keskmiselt edukamaks kui teised vanuserühmad. Kõige kriitilisemalt suhtuvad integratsiooni edukusse mitte-eestlased vanuses 55-64.

Kõige suuremad “käärid” eestlaste ja mitte-eestlaste hinnangutes tekivad muulasnoorte haridusvõimaluste (G), võrdsete võimaluste loomise (J,B), muulaste poliitikas osalemise (C) ning võimuorganites esindatuse (F) puhul. Siiski tuleb tähele panna, et ehkki eestlased hindavad integratsiooni neis valdkondades keskmiselt edukamaks, peab umbes 30% eestlastest ka nende puhul integratsiooni ebaedukaks (v.a. noorte haridusvõimalused, mida hindab ebaedukaks vaid 17%). Muulasnoorte haridusvõimalused ongi probleem, mis integratsiooni edukuse seisukohalt kõige enam kõlama jääb. Seda tuleks senisest enam arutada eesti meediakanalites, teadvustamiseks probleemi ka eestlaste seas ning võimuorganites. Teisalt vajavad uued avanevad võimalused (näiteks äsja laienenud võimalused ülikoolidesse vastuvõetutele riigi kulul ühe aasta jooksul eesti keelt õppida) enam teadvustamist venekeelses meedias.

Edasi vaatame, kuidas kajastuvad üksikutele valdkondadele antud edukushinnangud üldises integratsiooni edukuse hinnangus. Selleks kasutame seotud vastuste (vastused mille puhul peeti korraga kas edukaks või ebaedukaks integratsiooni üldiselt ja integratsiooni vastavas konkreetses valdkonnas) osakaalu protsentides.

SEOTUD VASTUSTE OSAKAAL (% KÜSITLETUTE ÜLDARVUST)	EESTLASED	MITTE- EESTLASED
INTEGRATSIOONI EDUKUS ERINEVATES VALDKONDADES	ÜLDINE EDUKUS	ÜLDINE EDUKUS
A eesti keele oskuse paranemine	55	59
B võrdsed võimalused tööturul	43	65
C osalemine poliitikas ja avalikus elus	43	63
D vabatahtlike ühenduste tegevus	36	56
E integratsioon Ida-Virumaal	41	56
F esindatus võimuorganites	38	59
G noorte haridusvõimalused	39	62
H Eesti kodanike arvu suurenemine	40	57
I mitmekultuurilise ühiskonna kujunemine	34	50
J võrdne turvalisus ja toimetulekuvõimalused	43	60

Mitte-eestlaste hinnangud integratsiooni edukusele konkreetses valdkondades on üldise edukushinnanguga seotud tugevamalt kui eestlaste omad. Suur osa eestlastest hindab integratsiooni üldist edukust eelkõige muulaste eesti keele oskuse paranemise järgi, mis ei kulge veel kaugeltki mitte kõigi eestlaste arvates edukalt.

Ka mitte-eestlastele eestlastega võrdsete võimaluste loomine (B ja J) ning muulaste osalemine poliitikas ja avalikus elus (C) on edukuse/ebaedukuse hindamisel teistest teguritest veidi olulisemad. Nõrgemalt on integratsiooni üldise edukusega hindamisega seotud hinnangud mitmekultuurilise ühiskonna kujunemise (I) ja muulaste Eesti võimuorganites esindatuse ja muulasnoorte haridusvõimaluste paranemise (G) edukusele. Seega, ehkki haridusvõimaluste

loomist muulasnoortele peeti eestlaste poolt üheks edukamaks integratsiooni vormiks, ei ole see siiski teguriks, mis kujundaks eestlaste hinnanguid integratsiooni edukusele üldisemalt. Muulaste endi jaoks on aga just noorte haridusvõimalused üheks neist valdkondadest, millele antud hinnangud seostuvad tugevalt (üle 60%) üldise (negatiivse) hinnanguga integratsiooni edukusele Eesti ühiskonnas. Teised olulisemad integratsiooni edukuse hindamise mõjutajad on mitte-eestlaste puhul võrdsed võimalused (B, J) ja osalemine poliitikas ja avalikus elus (C), mis ka eestlaste puhul, ehkki vähemal määral, esile kerkisid.

Andmeanalüüs näitab, et eestlaste suhtumine integratsiooni riiklikku toetamise ei ole seotud selle senise edukuse hindamisega. Ka hinnangud integratsiooni edukusele konkreetsetes valdkondades ei ole riikliku toetuse vajalikkuse hindamisega kuigivõrd seotud. Järelkult lähtuvad eestlased integratsiooni riikliku toetamise puhul eelkõige üksikute integratsiooniprotsesside oletatavast tähtsusest Eesti ühiskonna jaoks, mitte aga nende senise kulgemise edukusest.

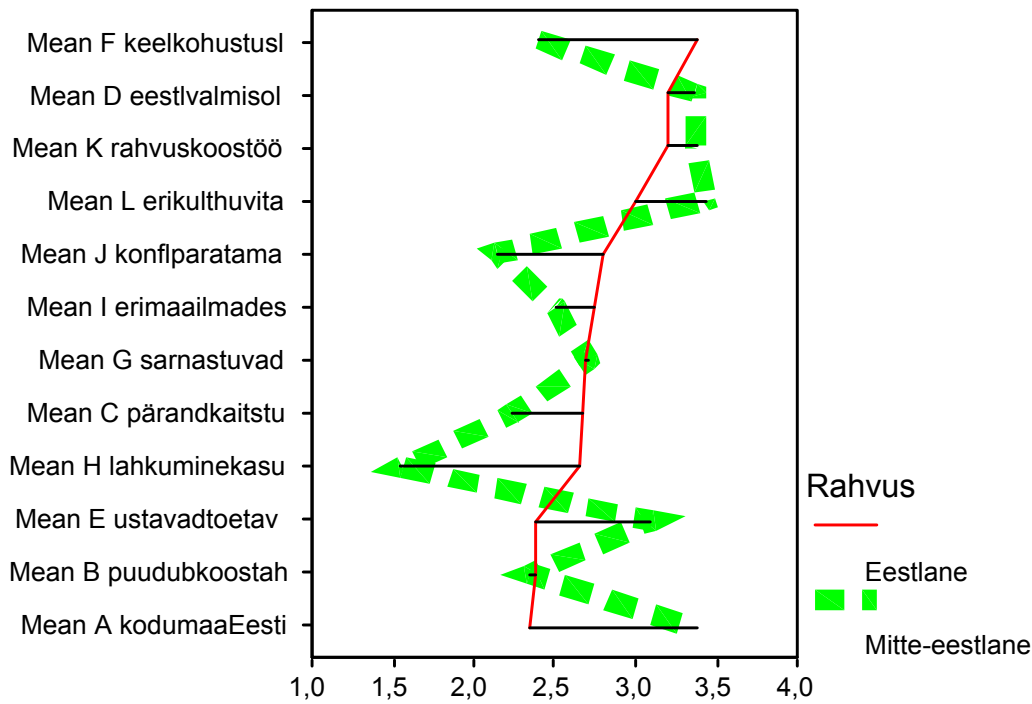
3. INTEGRATSIOONIVÄITED

Küsitletutele esitati rida integratsiooni mitmesuguseid aspekte puudutavaid väiteid, mille kohta paluti väljendada oma nõusoleku astet (vt. tabel ... lisas). Küsitletute keskmine nõusoleku aste on kujutatud joonisel 5. Eestlaste puhul saab integratsiooniväited jagada kolme rühma. Esinelikusse (keskmine nõustumise aste üle 3 palli, osaliselt või täiesti nõus üle kolmveerandi eestlastest) kuulub kõigepealt muulaste eesti keele oskuse nõue (F) (täielikult pooldab eesti keele oskuse rangemat nõudmist ligi pool eestlastest), edasi arusaam eestlaste valmisoleku ning pingutuste vajalikkusest integratsioonis (D), erinevate rahvuste hea läbisaamise ning koostöö võimalikkusest (K) samas riigis, ja lõpuks väide (L), et erineva kultuuri ja keelega rahvakillud rikastavad ühiskonda. Seega on valdav enamik eestlasi nõus kaasa aitama multikultuurilise ühiskonna loomisele, milles erinevad rahvused saaksid omavahel hästi läbi ja teeksid koostööd (eeldusel, et see toimub eesti keeles).

Teise rühma võib liigitada väited, millega nõustub (osaliselt või täielikult) pool kuni kaks kolmandikku eestlastest. Sii kuulub kõigepealt väide konfliktide paratamatusest mitmerahvuselises ühiskonnas (J) (täielikult on sellega nõus küll ainult 17%, osaliselt aga 46% eestlastest).

Joonis 5. Keskmine nõustumine järgmiste väidetega

(skaalal 4=täiesti nõus, 1= ei ole üldse nõus)

Edasi tulevad kaks vastuolulist väidet, mille kohaselt eestlased ja mitte-eestlased elavad erinevates kultuuri- ja infomaailmades (I) (kaldub nõustuma 55%) ning eestlaste ja muulaste elu- ja mõttelaad muutuvad üha sarnasemaks (G) (kaldub nõustuma ligi 60%), kusjuures mõlema väitega on korraga (osaliselt) nõus ligi 30% eestlastest. Seega teadvustatakse, et integratsioon on seotud mõlema nähtusega, võimaldades kõigil elanikel ühteviisi osa saada teabest ja ühiskondlikust kogemusest ning säilitades samal ajal rahvusliku ning paikkondliku kultuuri mitmekesisuse. Mitte-eestlaste kultuuri- ja ajaloopärandit peab kaitstuks (C) umbes pool eestlastest, enam kui 30% aga leiab, et see ei ole hästi kaitstud. Seega, vähemuste kultuuripärandi kaitse on üks integratsiooni komponente ka eestlaste teadvuses.

Kolmanda rühma väidetega nõustub vaid 35-50% eestlastest. Seda, et eestlastel ja muulastel puudub koostöötah ja nad püüavad vältida omavahelisi suhteid (B) kinnitab 35% eestlastest. Samas, ligi 60% eestlastest usub koostöösse mitte-eestlastega. Ülejäänud kolm väidet hõlmavad otseselt suhtumist mitte-eestlastesse. 46% eestlastest leiab (sealhulgas 15% on täiesti nõus), et mitte-eestlaste lahkumine oleks Eestile kasulik (H). Väiteid, et Eesti on mitte-eestlaste tegelik kodumaa (A) ja et mitte-eestlased on ustavad Eesti riigile toetavab vastavalt 44% ja 36% ning ei toeta 52% ja 45% eestlastest.

Mitte-eestlased pooldavad (vt. joonis 5) eestlastega võrreldes tunduvalt enam väiteid, et siinsete muulaste tegelik kodumaa on Eesti (A) ja et mitte-eestlased on ustavad Eesti riigile (E), ning tunduvalt vähem väiteid mitte-eestlaste lahkumise kasulikkuse (H), rahvustevaheliste konfliktide

paratamatuse (J) ja eesti keele oskuse rangema nõudmise kohta (A). Kodakondsuse lõikes siin mitte-eestlaste vahel olulisi erinevusi ei ole.

4. KES EI TOETA INTEGRATSIOONI?

Eespool kirjeldatud väidetele A, E ja H andis negatiivse varjundiga vastuse küllaltki suur osa eestlastest. Et selgitada, kes on need inimesed, kes ei toeta mitte-eestlaste integreerimist Eesti ühiskonda, vaatame nimetatud väidetele antud vastuseid omavahelistes seostes (joonis 6). Vähemalt ühele esitatud kolmest väitest vastas negatiivselt 76% eestlastest. Kolmest kahele väitele vastas negatiivselt umbes 30% eestlastest (Eestit ei pea muulaste kodumaaks ja ei nõustu tunnistama muulasi Eestile ustavateks - 30%; Eestit ei pea muulaste kodumaaks ja leiab, et muulaste lahkumine oleks kasulik - 31%; ei nõustu tunnistama muulasi Eestile ustavateks ja leiab, et muulaste lahkumine oleks kasulik - 27%).

Kõigile kolmele väitele korraga andis negatiivse vastuse 21% eestlastest, keda võibki pidada mitte-eestlaste suhtes tugeva väljalülitava hoiaku kandjateks. Seda viiendikku jagub üsna ühtlaselt kõigisse eestlaste vanuse-, hariduse- ja sissetulekurühmadesse. Seega esineb tõrjuv hoiak muulaste suhtes eestlaste hulgas tõenäoliselt n.ö. "pesakonniti" (perekondades, territoriaalsetes või tööalastes kooslustes jne.).

Integratsiooni riiklikku toetamist peab selle viiendiku hulgas mittevajalikuks 46% (ülejäanud eestlastest aga vaid 22%). Konservatiivne ja tõrjuv hoiak nende poolt ilmneb ka mõnede teistele küsimustele antud vastuste puhul. Näiteks Eesti kodakondsuspoliitikat peab liiga leebeks 36% sellest viiendikust (ja ainult 16% ülejäanud eestlastest); 46% pooldab ainult kodakondsuse 1940. aasta kriteeriumi (ülejäanutest 24%); sellega, et eesti keele oskust tuleks rangemalt nõuda on täiesti nõus 71% (ülejäanutest 40%); rahvustevaheliste konfliktide paratamatusega ühiskonnas on nõus 73% (ülejäanutest 61%); mitte-eestlaste olemasolu mõjutab kuritegevuse laienemist Eestis tugevalt - 71% (ülejäanud - 47%) jne.

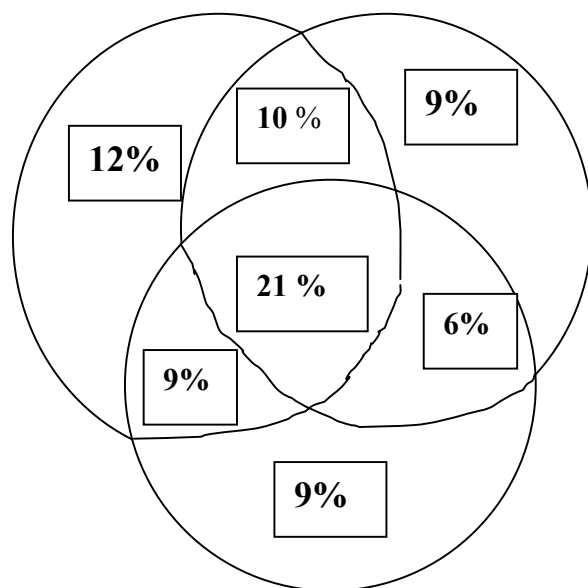
Joonis 6. Väljalülitava hoiaku struktuur eestlastest küsitletute vastustes

“Siinsete mitte-eestlaste tegelik kodumaa on Eesti” (A)

“Mitte-eestlaste lahkumine, nende väljarändamine oleks Eestile kasulik” (H)

“ei ole nõus” 52%

“nõus” 46%

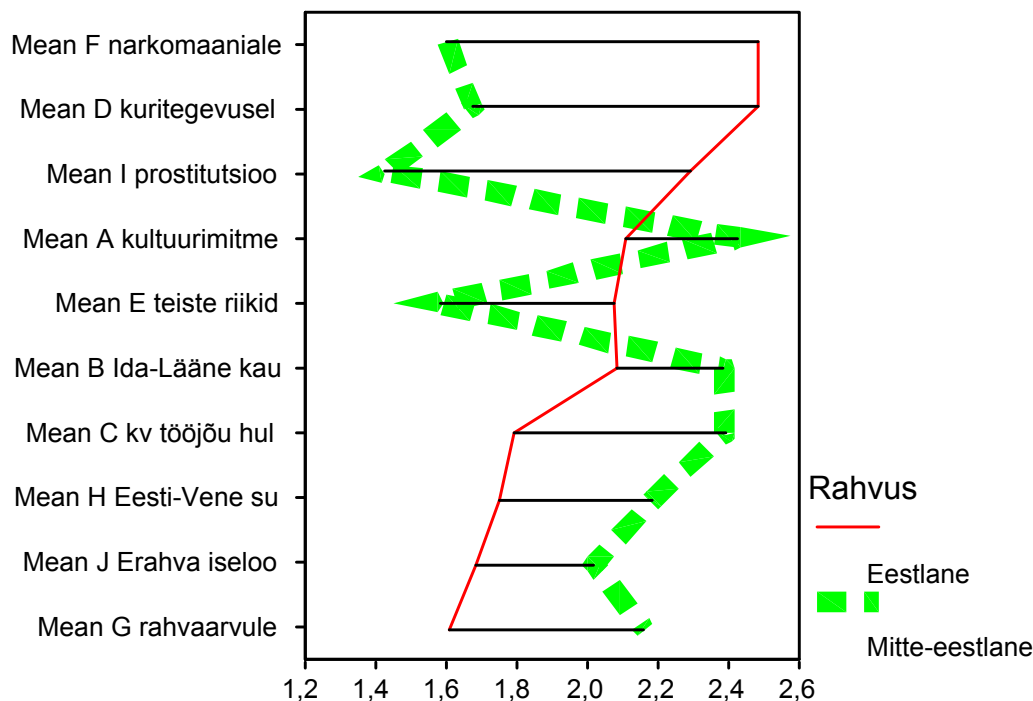
“Siinsed mitte-eestlased on ustavad Eesti riigile ja toetavad tema arengut” (E) “ei ole nõus” 45%

5. MIDA TOOB ENDAGA ERINEVATE RAHVUSTE OLEMASOLU EESTIS

Joonisel 7 ja lisa tabelis on toodud küsitlusandmed kümne erineva mõjuteguri kohta, mida mitte-eestlaste olemasolu Eestis endaga kaasa toob. Joonisel on tegurid seatud pingeritta eestlaste vastustest tuleneva keskmise arvatava mõjutugevuse järgi.

Joonis 7. Kuivõrd aitab erinevate rahvuste olemasolu Eestis kaas

(keskmised vastused skaalal 3=tugevalt, 1= ei aita)

Esimene mõjutegurite rühm on seotud hälbiva käitumisega. Nende mõju Eesti ühiskonnale hindab tugevaks üle poole eestlastest. Kõige tugevam on eestlaste arvates muulaste mõju narkomaania levikule (F) (tugevaks hindab mõju 56%) ja kuritegevusele (D) (53%). Ka prostitutsiooni levikus (I) on muulastel eestlaste arvates suur osa (tugevat mõju tajub 42%). Eestlaste tugev häiritus muulastega seotud kuritegevusest ei tähenda siiski kõigi mitte-eestlaste “mürgistamist” potentsiaalsete hälvikutena, vaid näitab pigem kuritegevuse enda kui probleemi teravust ühiskonnas.

Teises järjekorras näevad eestlased muulaste mõju kultuuri mitmekesistamisele Eestis (A) (tugevaks peab seda mõju 18%), Ida-Lääne ärisidemete arengule (B) (17%) ja ka teiste riikide võimalusele sekkuda Eesti poliitikasse (E) (24%). Keskmiselt kõige nõrgemaks hindavad eestlased muulaste Eestis olemise mõju rahvaarvu kasvule (G) (mõju eitab 46% eestlastest), eesti rahva iseloomujoonte rikastamisele (J) (eitab 40%), Eesti-Vene suhete parandamisele (H) ja kvalifitseeritud tööjõu hulga kasvule (C) (eitab 28%). Kokkuvõttes võib järeldada, et eestlased kalduvad ületähtsustama mitte-eestlaste mõju hälbivuse levikule Eestis ning alatahtsustama kvalifitseeritud tööjõu allikana ja rahvaarvu mõjutajana.

Mitte-eestlased peavad muulaste mõju hälbivusele (F,D,I) ja teiste riikide võimalusele sekkuda Eesti poliitikasse (E) tunduvalt nõrgemaks, ning ülejäänud valdkondades (A, B, C, H, J, G) tunduvalt tugevamaks kui eestlased. Teiste hulgas tõstavad muulased eriti esile mitte-eestlaste mõju kultuuri mitmekesistamisele (A) (tugevat mõju näeb 47% muulastest), Ida-Lääne

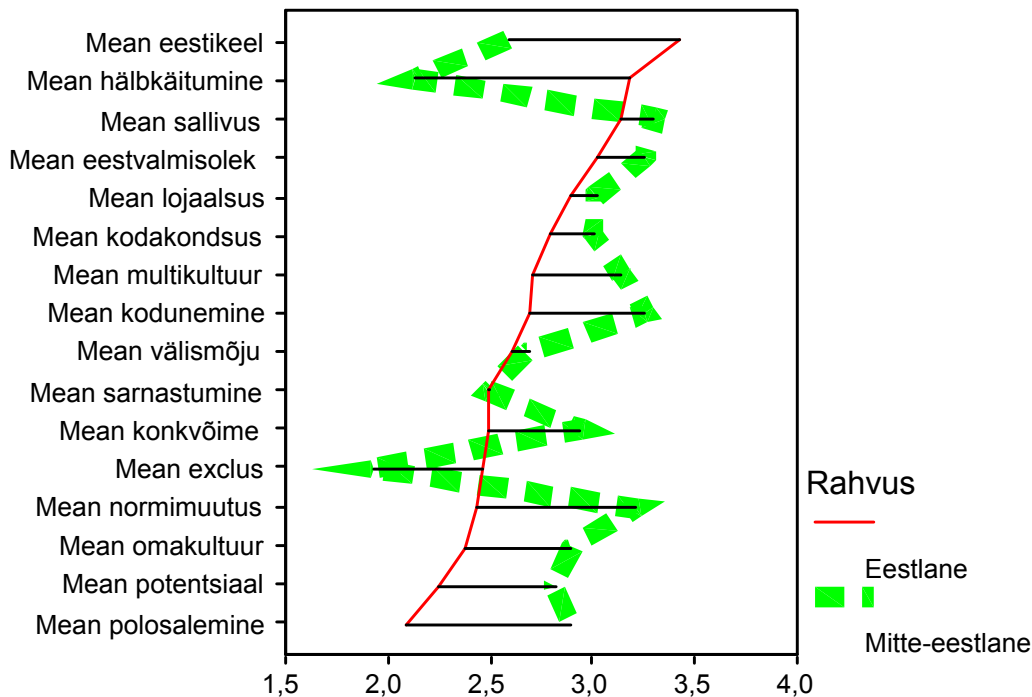
kaubavahetusele (B) (43%) ja kvalifitseeritud tööjõu suurendamisele (C) (40%). Lahknevate hinnangute foonil on positiivne kultuuri mitmekesistamisele avaldatava mõju tunnustamine nii eestlaste kui mitte-eestlaste poolt, mis viitab multikultuurse ühiskonna ülesehitamise heale perspektiivile Eestis.

6. KOKKUVÕTE

Vaatame ülevaatliliku pingerida (joonis 8) kõigist eespool käsitletud integratsiooni valdkondadest, väidetest, mõjudest jms. moodustatud 16 koondnäitajast, mis peaksid iseloomustama antud probleemi olulisust nii eestlaste kui mitte-eestlaste jaoks. Kõik näitajad on teisendatud võrreldavale 4-pallisele skaalale ja sellel skaalal kujunenud keskmistest vastustest ongi joonisel kujutatud rida moodustatud. Eestlaste puhul seonduvad (keskmine olulisus 3-3,5 palli) integratsiooniprobleemidega kõigepealt märksõnad “eesti keel”, “muulaste hälbiv käitumine”, “vastastikune sallivus” ja “eestlaste valmisolek” integratsioonile kaasa aidata. Teisena (2,5 – 3 palli) on eestlastele olulised märksõnad “mitte-eestlaste lojaalsus”, “Eesti kodakondsuse andmine”, “multikultuuriline ühiskond”, “muulaste kohanemine Eestis” ja “välismõju arvestamine integratsioonile”. Kolmandas järjekorras on olulised (2 – 2,5 palli) “eestlaste ja mitte-eestlaste sarnastumine”, “mitte-eestlaste konkurentsivõime”, “muulaste väljatõrjumine ühiskonnast”, “mitte-eestlasi puudutavate ühiskondlike normide muutmine”, “muulaste omakultuuri areng”, “mitte-eestlased kui potentsiaalne ressurss Eesti ühiskonna jaoks” ja viimasena “muulaste osalemine poliitikas ja riigivalitsemises”.

Joonis 8. Erinevate integratsioonivaldkondade olulisus

(keskmine vastus skaalal 4=väga oluline, 1=ei ole oluline)

Mitte-eestlaste puhul jagunevad integratsiooniprobleemid olulisuse järgi samuti kolmeks. Kõige olulisemad (3-3,5 palli) on “vastastikune sallivus”, “eestlaste valmisolek integratsiooniks”, “muulaste kohanemine Eestis”, “multikultuurilise ühiskonna kujunemine”, “mitte-eestlasi puudutavate seaduste muutmine” ja “muulaste lojaalsus Eesti riigile”. Teisena (2,5 – 3 palli) on mitte-eestlaste jaoks olulised “Eesti kodakondsuse saamine”, “konkurentsivõime ühiskonnas”, “omakultuuri arendamine”, “osalemine poliitikas ja riigivalitsemises”, “enda kui potentsiaalse ressursi tunnetamine ühiskonnas”, “välismõju arvestamine integratsioonile” ja viimasena selles rühmas “eesti keel”. Kõige vähem pooldavad muulased (kuni 2,5 palli) “eestlaste ja mitte-eestlaste sarnastumist”, “hälbiva käitumise seostamist muulastega” ja “muulaste väljatõrjumist ühiskonnast”.

Mõned üldised järeldused selle kohta, kuidas erinevad rahvused Eestis integratsiooni mõistavad on järgmised:

1. Enamik eestlasi näeb integratsioonis protsessi, mis kujundab muulastest lojaalsed Eesti kodanikud. Integratsiooni mõistetakse eelkõige kui mitte-eestlaste poolt eesti keele omandamist ja rahvusrühmade vastastikuse sallivuse suurenemist, s.h. eestlaste endi valmisoleku tõusu mitte-eestlaste probleemide mõistmiseks ja koostööks nendega. Samas ei taju suur osa eestlastest seda potentsiaali, mida kätkeb endas siinne muulaskond Eesti ühiskonna edasise arengu jaoks.
2. Teatud osa eestlaste jaoks on probleemiks mitte-eestlaste ustavus Eesti riigile. Nad leiavad, et oma lojaalsust saavad muulased tõestada eelkõige eesti keele omandamise kaudu, mis on oma

olemuselt individuaalne tegevus ja seetõttu ei nõua ka integratsioon riigipoolset toetust. Isikuid, kes oma ustavust tõestada ei suuda, ei pea nad Eestisse kuuluvaks.

3. Muulased tähtsustavad integratsioonivajadust kõrgemalt ja on integratsiooni üldise edenemise suhtes kriitilisemad kui eestlased.
4. Suure osa mitte-eestlaste jaoks seostub integratsioon eelkõige kehtivate seaduste ja normide muutmisega, mis leevendaksid kodakondsuse saamise ja keeleoskuse nõudeid. Seetõttu ootavad nad ka rohkem integratsiooni toetamist riigi poolt.
5. Oluline on multikultuurilise ühiskonna kujunemise väärtustamine nii eestlaste kui mitte-eestlaste poolt. Eestlaste arvates saab selline ühiskond tekkida vaid eesti keele oskuse ja eesti kultuuri tundmise alusel.
6. Eestlased ja mitte-eestlased on sisemiselt oma arvamustes küllaltki ühtsed, s.t., puuduvad suuremad erinevused hariduse ja kodakondsuse lõikes.